

2005-ben az Intézet 4 tagtársunkat részesítette ebben az ösztöndíjban, kevesebb volt a jelentkező, mint a megelőző évben.

A Magyar Országos Levéltárral való együttműködésünk keretében néhány tagtársunk budapesti kutatásai során a MOL vendégszobáját vehette igénybe. A Domus Hungarica ösztöndíjat több tagtársunk igénybe vette.

A 3. szakosztály tagjainak kutatási ösztöndíjakat biztosított különféle együttműködési programjainak keretében.

Adományok, támogatások

Egyesületünk fenntartásához egyre kisebb arányban járulnak hozzá a tagdíjak, és egyre nagyobb szerepe van a pályázatokon elnyerhető általános és céltámogatásoknak. A 3. szakosztály 10 euróban állapította meg a tagdíját, ebben az *Orvostudományi Értesítő* előfizetési díja is benne van. Az Illyés Közalapítvány intézményfenntartási támogatása 2005-ben is jelentősen csökkent, nagy segítséget jelentett viszont az MTA és (amíg létezett) az Arany János Közalapítvány támogatása. Különböző rendezvényeinkre és kiadványainkra a Communitas Alapítvány is jelentős támogatást nyújtott. E támogatások esetlegessége, sokszori késése kutatási és kiadási programjaink sikeres megvalósítását veszélyezteti.

Köszönjük azoknak a tagtársainknak a hozzájárulását, akik adójuk 1 százalékát Egyesületünknek adományozták.

Ingatlanok, székhely, bérlemények

Hivatalosan 2005-ben jelentettük be a törvényszéken székhelyváltásunkat a Jókai/Napoca u. 2. sz. alá. Itteni bérleményünkben (Rhédey-ház) a sarokterem végleges javítását az ingatlankezelő Colegium Kft. végeztette el, itt alakítottuk ki – immár véglegesen – a könyvtári olvasót, az elnöki és a gazdasági tanácsosi-főtitkári dolgozószobát. Kolozsvári főtéri ingatlanunk, a Wass Otilia-ház (11. sz.) visszaszerzésére továbbra sincs sok reményünk, jogigényünket természetesen fenntartjuk, evégett perünk is van folyamatban.

Tisztelettel kérem jelentésem elfogadását.

Kolozsvárott, 2006. február 11-én

Sipos Gábor

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület közgyűlésének állásfoglalása tudományos gyűjteményeivel kapcsolatban

Az 1859-ben az erdélyi magyar társadalom összefogásával alapított, kolozsvári székhelyű Egyesület az erdélyi magyarság múltjának tárgyi és írásos emlékeit gyűjtötte régészeti, művészettörténeti, könyvtári, levéltári részlegeiben, ugyanakkor természettudományi gyűjteményei (geológia, botanika stb. részlegben) az erdélyi földre és az élővilágra vonatkozó ismereteket gyarapították.

Ezekre a gyűjteményekre alapozva jöhetett létre 1872-ben Kolozsváron Erdély magyar tudományegyeteme. Az egyetem ettől az időtől fogva az oktatás céljainak megfelelően saját épületeiben helyezte el az EME gyűjteményeit, melyek használatáért bért fizetett az Egyesületnek, és az EME ebből fedezte a táruk fejlesztését, valamint a kutatómunkát. Az uralomváltáskor (1919) az új román egyetem az EME-vel kapcsolatban is jogutódnak tekintette magát, a használat felől tárgyalásokat is folytatott a tulajdonos Egyesülettel, de ezek 1940-ig sem jutottak el a megállapodásig. A román egyetem használta ugyan a gyűjteményeket, de bért nem fizetett, és

az egyetemi klinikák építésére átengedett kb. 10 holdas (5,5 ha) múzeumi belsőség ellentételezését sem teljesítette. 1940 és 1944 között a Kolozsvárra visszaköltözött magyar egyetemmel az együttműködés kérdései rendeződtek, nagy lendülettel megindulhatott a táruk modernizálása és a feldolgozás. Ennek azonban a kommunista diktatúra hamarosan (1950) véget vetett a társadalmi egyesületek betiltásával. Az EME gyűjteményein a Babeş Egyetem mellett más román szakintézmények osztoztak. Ekkor ment végbe az EME anyagi és tudományos értékeinek teljes kisajátítása és egyben románizálása az államosítás címén.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tulajdonából és kezeléséből 1950-ben állami kezelésbe vett tudományos gyűjtemények a következők:

- az EME könyvtára (ösnymtatványok, régi magyar könyvek, kéziratok, térképek, metszetek, könyvek stb.) a kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár kezelésében;
- az EME levéltára (családi és intézményi levéltárak, letétek, az Egyesület saját irattára 1950-ig) a Román Nemzeti Levéltár Kolozs megyei Igazgatósága kezelésében;
- az EME levéltárának kézikönyvtára és levéltári gyűjteményei a Román Akadémia kolozsvári fiókja könyvtárának kezelésében;
- régészeti, múzeumi és numizmatikai gyűjteményünk az Erdélyi Történeti Múzeum kezelésében;
- képzőművészeti gyűjtemény a Kolozsvári Szépművészeti Múzeum kezelésében;
- ásványtani, botanikai (herbáriumok), állattani gyűjtemények a Babeş–Bolyai TE különféle karainak kezelésében.

A felsorolt gyűjtemények szakmai értéke, a magyar nemzeti művelődési örökség egészében elfoglalt fontos helye a magyar tudományosság szakköreiben egyetemesen eléggé ismeretesek annak felméréséhez, hogy e múzeumi anyag sorsának további alakulása nem lehet közömbös a magyar tudomány egésze számára sem.

Mint ahogy az eddigi kísérletek a gyűjteményekkel kapcsolatos jogi és használati kérdések rendezésére eredménytelenek maradtak, az EME 2006. március 11-én Kolozsváron tartott közgyűlése a magyar tudomány nemzeti intézményeihez és a romániai magyarság politikai csúcsszervezetéhez fordul, hogy támogassák az Egyesületet a felsorolt tudományos gyűjteményei tulajdonjogának visszaszerzésében, valamint a kezelés és az akadálytalan használatot biztosító megegyezés elérésében.

Addig is azonban, amíg ez megvalósul, az EME erélyesen tiltakozik az ellen, hogy a tulajdonát alkotó gyűjteményekben a kommunista időkből való módszerekkel akadályozzák a tudományos kutatás teljes szabadságát. Egyesületünk a civilizált világ gyakorlatával összeegyeztethetetlennek tartja és elítéli, hogy nemzetisége miatt az ország bármelyik polgára előtt bezárjanak tudományos pályákat, az ország tudományosságára pedig károsnak látja, hogy kellő nyelv- és szakismerettel nem rendelkező személyek legyenek a kifejezetten nemzetiségi provenienciájú és tárgyú tudományos anyagok kezelői, mert ez az illetéktelenség fékezője lehet annak, hogy a kisebbségek kulturális öröksége az ország tudománya számára is hasznosuljon. Tekintettel a magyar tudomány egységére Egyesületünk vallja a magyar kulturális örökség megbonthatatlan egységét, és ennek megfelelően egyaránt közös örökségnek tekinti a magyar nép múltjának emlékeit, szellemi és anyagi produktumait, tekintet nélkül annak jelenlegi őrzési helyére. Különösen elfogadhatatlan diszkriminációnak tartja az EME azokat a kísérleteket, amelyek éppen e kulturális javakat létrehozó etnikai közösség vagy családok tagjait kívánják akadályozni vagy kizárni produktumaik tanulmányozásából, hol etnikumukra, hol pedig külföldi voltokra való hivatkozással.

Mindezek az anomáliák indokolják, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület minden törvényes eszközzel és minden bel- és külföldi fórumon szálljon síkra gyűjteményeinek visszaszerzéséért és a tudományos kutatás szabadságának érvényesítéséért, saját anyagát illetően mindenképpen.

Az EME közgyűlése nyomatékosan megismétli azt a kérését, melyet az Egyesület a fenti tárgyban 2005. augusztus 22-én intézett az RMDSZ legfelsőbb vezetőségéhez, és amelyre eddig semmiféle választ nem kapott. Újból kéri tehát most már az Egyesület közgyűlése, hogy az EME-nek a tudományos gyűjteményeihez való tulajdonjogának visszaszerzését, mely a romániai és az egész magyar tudománynak az állami magyar egyetem megoldásánál is kardinálisabb kérdése, nemzetiségünk csúciszervezete kezelje a súlyának megfelelően.

Az EME közgyűlése a fenti állásfoglalását a magyar tudomány nemzeti intézményei vezetőinek és a magyarországi tudományegyetemek rektorainak szíves tudomására hozza azzal a kéréssel együtt, hogy saját kutatási érdekeik védelmében otthoni és nemzetközi összeköttetésekkel legyenek Egyesületünk segítségére tudományos gyűjteményei visszaszerzésében.

A közgyűlés utasítja az Egyesület Elnökségét, hogy gondoskodjék jelen állásfoglalásának a romániai magyar sajtóban való közzétételéről.

Kolozsvárott, 2006. március 11-én

Antal Árpád, Benkő Samu, Gazda Klára és Péter Mihály tiszteleti taggá választása

Antal Árpád laudációja

A világ ugyan nem jó, de javítható, olvasom ki dr. Antal Árpád tudós tanár pályájából. Hogy a világ általunk is javítható, és ezt a munkát nem vállalunk – bűn.

1989-ben, a politikai fordulatkor nemcsak felismerte a tudományos gyülekezés szabadságának pillanatát, hanem vállalta is az Erdélyi Múzeum-Egyesületben való munkát, az első szakosztályt négy évig méltóképpen vezette. 1998-tól az Erdélyi Múzeum folyóirat felelős szerkesztőjeként sem adta fel a szakmaiságra és az akadémiai szellemben való együttműködésre vonatkozó elveit.

Ez eseményekben gazdag életút fordulatainak (korántsem teljes) számbavétele alkalmat nyújt arra, hogy elgondolkodjunk a megszerzett tudás és az ember társadalomban vitt szerepe összefüggéseiről.

Antal Árpád Nyujtódon született 1925. július 24-én. Tanulmányait szülőfaluja osztatlan felekezeti iskolájában kezdte, papi és kántortanítói javaslatra 1937-től a neves kantai (kézdívásárhelyi) gimnáziumban folytatta. Itt az erdélyi műveltség klasszikusai, a nyugatosok és a népi írók váltak kedvenc olvasmányaivá. Jelessel letett tanári szakvizsgája után alig néhány hónappal, még 1945-ben segédtanítónak hívták be a történelmi változások következtében tanerők nélkül maradt egykori skólájába; magyart és egyebek mellett szociológiát tanít e rövid tanévben, a megismerés tudományait.

Vele született tanári leleményességgel, biztos értéktudattal, sokféle módszerrel vezette rá a klasszikusok olvasására környezetét. (Ennek jegyében készítette a kommentált szövegkiadást, *Arany és Petőfi levelezését* 1973-ban.) Az intézményen kívüli magyar irodalomtanítás módozatait is felfogható több magyar klasszikus (Katona, Vörösmarty, Arany, Vajda, Jókai, Mikszáth, Gárdonyi) műveinek hazai kiadása bevezetővel, jegyzetekkel egy, leginkább Horváth János tudományszemléletével rokonítható igényesség jegyében. Versismerőként többnyire jó